

Венцель Н. В.,
викладач кафедри
суспільно-гуманітарних дисциплін,
комунальний заклад «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради,
Корнійчук Л. С.,
заступник директора з виховної роботи
Строківського ліцею
Попільнянської селищної ради,
вчитель української мови та літератури

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Проведено аналіз законодавчої бази щодо здійснення освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти в умовах пандемії COVID-19 та участі в ній батьків учнів.

Ключові слова: пандемія, карантин, дистанційне навчання, психологічна служба, батьківські збори, суспільство.

Актуальність проблеми. В умовах пандемії COVID-19, яка стала самою непрогнозованою глобальною проблемою людства з початку XXI століття, стає зрозуміло, що всі поняття нормального життя змінені і вони будуть змінюватися в подальшому, що якнайповніше вплине на розвиток українського суспільства, а найбільше змін зазнає система освіти. Пандемія COVID-19 уже сьогодні призвела до безпрецедентних змін в освіті через переведення на дистанційну форму навчання, закриття закладів дошкільної, середньої, професійно-технологічної та вищої освіти у світі. Глобальна криза лише поглибила нелінійність розвитку українського суспільства та посилила соціальну нерівність. Прямим наслідком цього стало зростання соціальної та психологічної напруги не лише в закладах освіти серед педагогічних, науково-педагогічних працівників та їхніх учнів і студентів, а й серед батьків та осіб, які є законними представниками інтересів дитини. Впродовж жорстких карантинних обмежень, які навесні були запроваджені в Україні, не лише учням, а й їхнім батькам було важко знайти заміну звичному учнівському та трудовому розпорядку, що призвело до відчуття безпорадності, зниження трудової активності, соціальної ізоляції.

Перед українським суспільством раптово і неочікувано виникла необхідність у найкоротші строки перебудувати звичний спосіб життя, провести коригування споживацької та економічної поведінки, адаптуватися до карантинних заходів, а поряд із цим перед багатьма членами суспільства постала потреба в новій організації освітньої діяльності не лише для вчителів, а й для учнів та їхніх батьків. Батьки та законні представники інтересів дитини, у зв'язку з наростанням невизначеності в суспільстві щодо запобігання поширенню коронавірусної інфекції, почали активно звертатися до керівників,

учителів та практичних психологів закладів загальної середньої освіти за фаховою підтримкою та отриманням роз'яснення, як подолати невпевненість дітей у період ізоляції, покращити заняття в домашніх умовах, а то і взагалі долучитися до дистанційної форми навчання у разі відсутності технічних засобів та фінансової можливості їх придбати або встановити.

Звісно, одна з провідних тенденцій постіндустріального суспільства у сфері дистанційного навчання та освіти – це інтенсивне створення допоміжних та/або альтернативних ресурсів з метою інтелектуального та особистісного розвитку і вдосконалення учнів. Проте за відсутності відповідних технологічних та програмних ресурсів, дистанційне навчання стало викликом для більшості українського суспільства. Період додистанційної форми навчання призвів до низки технічних та організаційних труднощів не лише педагогічних працівників, а й учнів закладів загальної середньої освіти та їхніх батьків. Тому питання переходу та організації навчання в умовах пандемії COVID-19 у закладах загальної середньої освіти та роботи з батьками в таких умовах потребує детального вивчення та аналізу.

Аналіз наукових досліджень. Аналіз впливу зміни парадигми розвитку освіти в умовах пандемії коронавірусу на освітню діяльність в закладах загальної середньої освіти та роботу з батьками учнів є достатньо новою темою наукового дискурсу. Сьогодні низка науковців здійснює аналіз проблеми можливостей використання ІТ-технологій в організації освітньої діяльності в умовах поширення епідемій та пандемій зокрема Х. Бейтіа, М. Лопес, А. Перез, Т. Родрігез, Ю. Стрекалова, Дж. Хода та ін. Українськими дослідниками (Л. Гриневич, Л. Ільч, К. Линьов, Н. Морзе, О. Проценко, В. Прошкін, Г. Рій, І. Шемелинець) підготовлено аналітичну записку, в якій досліджено нормативно-правове забезпечення проведення дистанційного навчання в Україні та міжнародний досвід роботи закладів освіти в умовах пандемії COVID-19.

Проте, незважаючи на значні доробки науковців щодо розвитку освіти в умовах пандемії, сьогодні дослідження впливу зміни парадигми освіти на роботу з батьками та учнями у закладах загальної середньої освіти перебуває на периферії наукових досліджень та потребує детального і поглибленого аналізу.

Мета дослідження. Провести дослідження та аналіз організації освітньої діяльності в умовах карантину, стратегій ефективного спілкування з батьками та законними представниками інтересів дитини під час вимушеної самоізоляції та дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Специфіка освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти полягає у тому, що, окрім теоретичних знань, здобувачі освіти опановують знання і компетентності, які потрібні будуть під час проходження зовнішнього незалежного оцінювання, від результатів якого залежить подальше отримання освіти. В умовах дистанційного навчання ускладнюється процес набуття знань учнями закладів загальної середньої освіти, що в свою чергу потребує вирішення низки питань щодо психологічної готовності всіх учасників освітньої діяльності, в тому числі

батьків, до дистанційного навчання і, звісно, організаційного, технічного та дидактичного забезпечення навчання у віддаленому режимі.

За результатами опитування, проведеного «Active Group» у жовтні 2020 року в Україні, 40,3 % опитуваних висловилися проти дистанційного навчання і лише 15,5 % заявили, що відносяться позитивно до такої форми навчання [1]. Отже, зростає необхідність проведення роз'яснювальної роботи з педагогічними працівниками, учнями та їхніми батьками щодо правильної організації дистанційного навчання в умовах пандемії COVID-19 з метою запобігання поширенню коронавірусної інфекції.

У таких умовах зростає роль практичних психологів закладів загальної середньої освіти, які у своїй діяльності повинні керуватися Положенням про психологічну службу у системі освіти України, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 року № 509. Водночас на Facebook-сторінці Міністерства освіти і науки України опубліковано рекомендації Міністерства та Stop-сехтинг (освітнього проєкту для підлітків, батьків та вчителів щодо захисту дітей в інтернеті від сексуального насильства та експлуатації) щодо дій батьків для формування онлайн-простору дитини. Для того, щоб не зашкодити фізичному та психологічному здоров'ю дитини, батькам рекомендовано домовитися з дитиною про відпочинок після півгодинного користування комп'ютером або гаджетом, про дні та години, які вони будуть проводити разом без використання ІТ-технологій, ввести правило щодо зберігання гаджетів віддалено від місця сну дитини, а також переконати дитину в тому, що батьки завжди будуть на боці дитини за будь-яких обставин у житті або в інтернет-мережі [2]. Звісно, карантинні заходи, серед яких обмеження пересування, самоізоляція, закриття закладів загальної середньої освіти, руйнують систему повсякденної підтримки учнів, тому роль батьків у такій ситуації постійно зростає. Водночас і у батьків, і осіб, які є законними представниками інтересів дитини, виникають стресові фактори, пов'язані із карантинними заходами, зазвичай це – пошук нових варіантів догляду за дітьми, які залишаються без нагляду та на дистанційному навчанні, або необхідність відмовитися від роботи, щоб доглядати дитину.

У сучасних умовах запобігання поширенню коронавірусної інфекції нової ролі набувають основні завдання педагогічних працівників та практичних психологів щодо організації не лише дистанційного навчання, а й роботи з батьками з метою збереження соціального та психологічного здоров'я, забезпечення психологічної безпеки, надання психологічної та соціально-педагогічної допомоги учням, учителям та батькам [3]. Педагогічним працівникам слід звернути увагу на надання консультативної допомоги як учням, так і батькам щодо питань організації дистанційного навчання в період самоізоляції.

Сучасні новітні технічні засоби дають можливість учителям підтримувати контакт із батьками у зручному для всіх форматі залежно від індивідуальних можливостей і побажань. Навіть у разі неможливості використання дистанційних платформ для зв'язку з батьками вчителі можуть

використовувати телефонний зв'язок, спілкування за допомогою відеозв'язку через Skype, створення груп у Viber, комунікацію у текстовому режимі та ін. Звісно, доступ до технічних засобів та наявність вільного часу для спілкування серед батьків різняться. Крім того, спілкуючись з учителями в онлайн-режимі, батьки зазвичай обирають формат зв'язку без підключення відеокамери. Батьків і законних представників інтересів дитини навіть в умовах пандемії COVID-19, турбують питання підготовки дітей до ЗНО, особистісного розвитку, профілактики емоційного стану, роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, уникнення кібербулінгу. Саме з такими питаннями вони звертаються до керівників та педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти. Сьогодні таке спілкування відбувається переважно дистанційно.

Якщо навчання у закладі загальної середньої освіти здійснюється відповідно до п. 6 Протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину, у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 22.08.2020 року № 50, керівник закладу освіти розробляє маршрути руху здобувачів освіти та складає графік, за яким відбувається їх допуск до закладу. Батькам та супроводжуваним дітям особам допуск до закладу забороняється [4]. У зв'язку з таким обмеженням та проблемами спілкування з педагогічними працівниками у період карантинних заходів, серед батьків актуальності набуває питання щодо відеозаписів та знімання однокласників і вчителів на камеру мобільного телефону або іншого гаджету впродовж уроку або на перерві.

Законодавством України чітко не визначено вимог щодо знімання людей та подальшого оприлюднення фото-, відеоматеріалу, крім норм у ст. 307 Цивільного кодексу України, але це право не є абсолютним та може бути обмеженим [5]. Тому виникає багато суперечних питань у ході освітньої діяльності в закладі загальної середньої освіти, які ускладнюються в умовах карантинних заходів.

На думку Міністерства юстиції України, зйомка учнів та вчителів – заборонена, тому проводити знімання можна за їхньої згоди, дотримуючись вимог ч. 2 ст. 32 Конституції України [6]. Проте сьогодні найчастіше таке знімання відбувається учнями під час вчинення булінгу щодо своїх однокласників або для відеореєстрації вчителя на уроці, коли батьки вимагають провести таке знімання. В умовах карантинних обмежень, коли присутність батьків у приміщеннях закладів загальної середньої освіти обмежена або заборонена, питання інформованості батьків щодо подій у закладі освіти набуває нового значення та актуальності.

Слід звернути увагу на те, що, відповідно до ст. 25 Закону України «Про повну загальну середню освіту», батьки мають право бути присутніми на навчальних заняттях своїх дітей, але за попереднім погодженням з керівником закладу освіти [7]. Тому у контексті задекларованої теми слід звернути увагу на права та обов'язки батьків, які затверджені Законом України «Про освіту».

Відповідно до ст. 55 цього закону батьки здобувачів освіти мають низку прав та обов'язків і, зокрема, зобов'язані виховувати у дітей відповідальне ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, дбати про фізичне і психічне здоров'я дитини, формувати навички здорового способу життя, дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти та ін. [8]. В умовах дотримання карантинних заходів у закладах загальної середньої освіти стає зрозумілим, що підтримка комфортного середовища взаємодії вчителів та учнів, обговорення процедури залучення дітей до активної участі в організації освітньої діяльності, ініціювання їхньої творчості та активності багато в чому залежить від батьків та законних представників інтересів дитини.

Останнім часом в інтернет-ресурсах поширюється інформація про те, що керівники закладів загальної середньої освіти вимагають у батьків підписати «інформаційну згоду» про те, що вони розуміють, що заклад загальної середньої освіти не несе відповідальності за розповсюдження коронавірусної інфекції у закладі. Відповідно до заяви міністра охорони здоров'я України М. Степанова надання такого документа не передбачено чинним законодавством, тому змусити батьків його підписати не можна [9]. Проте, яким чином регулювати ситуацію, коли розповсюдження інфекції почалося від хворого, у якого не було симптомів, і він виконував свої обов'язки у закладі загальної середньої освіти, не роз'яснюється.

Водночас, відповідно до п. 3 ст. 38 Закону України «Про повну загальну середню освіту», встановлено право керівника на визначення режиму роботи закладу, в тому числі в частині організації освітньої діяльності з використанням дистанційних технологій та тривалості уроків [8]. Якщо, на думку батьків, у закладі загальної середньої освіти не дотримуються безпечних умов освітньої діяльності, вони можуть звертатися на «гарячу лінію» Державної служби якості освіти.

16 жовтня поточного року набуло чинності Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. Учні можуть здобувати освіту за дистанційною формою навчання та з використанням технологій дистанційного навчання [10].

Зкладам загальної середньої освіти надано право самостійно обирати форми освіти, онлайн-ресурс або дистанційну платформу для навчання. Суголосну думку викладено в листі-роз'ясненні Міністерства освіти і науки України від 02.11.2020 року № 1/9-609 [11]. Крім того, зазначено, що не менше як 30 % навчального часу освітньої програми вчителі повинні провести у синхронному режимі, а решту занять – в асинхронному через платформу, яку вибрав заклад загальної середньої освіти, надсилаючи завдання учням.

Звісно, батьки, як і учні та педагогічні працівники, є учасниками освітнього процесу та суб'єктами дистанційного навчання і мають права та обов'язки, визначені законодавством України під час очного і дистанційного навчання. Якщо ж батьки планують навчання дитини за дистанційною формою, вони повинні подати про це заяву керівнику закладу загальної середньої освіти,

зазначивши наявність умов для дистанційного навчання в синхронному та асинхронному режимі [10]. У випадку надзвичайних обставин, які потребують організації освітньої діяльності у закладі загальної середньої освіти з використанням технологій дистанційного навчання, такий процес відбувається за рішенням педагогічної ради закладу.

В умовах дотримання карантинних заходів, пов'язаних із запобіганням поширенню коронавірусної інфекції, переведенням на дистанційну форму навчання або з використанням технологій дистанційного навчання, нової актуальності набуває питання налагодження конструктивної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу. У контексті нашого дослідження окрему увагу слід приділити батьківським зборам, які проводять класні керівники закладів загальної середньої освіти, як окремій формі налагодження зворотного зв'язку та взаємодії батьків, усього класу та класного керівника.

На жаль, часто на батьківських зборах можуть бути присутні не більше десяти батьків, які турбуються про своїх дітей або неочікують критики щодо них. При цьому педагогічний працівник, який проводить збори, оголошує негативну інформацію про кожного учня, незважаючи на присутніх. Така ситуація призводить до того, що вже з початкових класів у батьків формується негативна думка щодо батьківських зборів. Батьки не поважають класного керівника, не люблять заклад освіти, а згодом і зовсім перестають відвідувати батьківські збори, оскільки чути про себе чи свою дитину негативно – неприємно. Майже кожен класний керівник, організовуючи батьківські збори, стикається з проблемою, коли присутність батьків на зборах може бути лише 20 %.

Учителька української мови та літератури Л. Корнійчук, керуючись своїм практичним досвідом, застерігає класних керівників від батьківських зборів, які несуть негатив. На думку педагогічного працівника, для цього є індивідуальна робота (консультації) з батьками, щоб вийти з неприємної ситуації, в яку потрапила їхня дитина.

У контексті нашого дослідження ми пропонуємо проводити так звані заочні батьківські збори. Перевага таких зборів полягає у тому, що всі батьки зможуть «бути присутніми» на них. Класний керівник розробляє тематику, готує матеріал, а потім, надрукувавши, передає учнями їхнім батькам. В умовах запобігання поширенню коронавірусної інфекції такі збори є найбільш актуальними.

Підготувавши заочні батьківські збори, їх можна висвітлити у групі Viber чи Інстаграм, де зареєстровані батьки і створена відповідна група. У такий спосіб спілкування класного керівника з батьками буде більш продуктивним, адже батьки матимуть змогу обговорити матеріали, які їм підготував класний керівник. Тематика і методика зборів мають враховувати не лише вікові особливості учнів та рівень зацікавленості батьків, а й завдання виховання, що стоять перед батьками і закладом загальної середньої освіти [12].

Заочні батьківські збори можуть бути стандартними і нестандартними. Стандартні заочні збори можуть бути організаційними, тематичними,

поточними, підсумковими тощо. На них класний керівник може пропонувати батькам розглядати різні організаційні питання: вибори старости класу, батьківського комітету, питання ремонту та ін. Під час проведення поточних батьківських зборів слід звернути увагу на тематику та порядок денний який, наприклад, включає підсумки результатів семестру, проведених заходів, свят та ін. [12].

Організуючи та проводячи тематичні збори, слід звернути увагу на їхню актуальність, тему, в обговоренні якої має бути зацікавлена абсолютна кількість батьків класу. Такі збори мають просвітницький характер і спрямовані на розширення знань батьків у сфері виховання дітей. Наприклад, наразі обов'язковими темами для розмови з батьками є питання булінгу серед дітей, проблеми підліткового віку, питання торгівлі людьми, насильства в сім'ї та ін.

Зауважимо, що в умовах пандемії COVID-19 на заочних батьківських зборах потрібно розглянути питання організації навчання з використанням дистанційних технологій, можливості здобуття нових умінь у таких умовах, організації часу для спілкування дітей і батьків, структурування дозвілля учнів. На зборах батьків старших здобувачів освіти (старшокласників чи випускників) слід звернути увагу на підготовку до зовнішнього незалежного оцінювання та вступу до закладів вищої освіти, намітити способи ефективної побудови самонавчання учнів.

Звісно, при переведенні на навчання з використанням дистанційних технологій, яке запроваджується в умовах запобігання поширенню коронавірусної інфекції, на батьківських зборах необхідно розглянути питання надання психологічної допомоги та спільної підтримки здобувачам освіти з метою їхньої адаптації до таких умов навчання.

Висновки. Отже, загострення ситуації, пов'язаної з наростанням коронавірусної інфекції як в Україні, так і в світі, виявило неоднорідність у системі загальної середньої освіти щодо наявності можливостей для забезпечення дистанційної форми навчання.

Перехід на дистанційну форму навчання у перші тижні карантину, який став вимушеною мірою для збереження здоров'я людей, вказав на те, що більшість педагогічних працівників, учнів та їхніх батьків не готові до такого навчання. Основною проблемою виявилась навіть не відсутність технічних та інформаційних можливостей, а неготовність батьків і учнів до різкої зміни в освітньому процесі, про яку вони не були поінформовані на той час. Крім того, батьки та законні представники інтересів дитини, поряд із проблемами з отриманням освіти їхніми дітьми в період дотримання карантинних заходів, переживають невпевненість, соціальну та трудову невизначеність, дезорганізованість у суспільстві.

Отже, в умовах особистих переживань та з метою уникнення емоційних реакцій педагогічні працівники мають звернути більше уваги на конструктивну взаємодію та взаємозв'язок не лише з учнями, а й з їхніми батьками. В такому випадку прийняття рішення щодо проведення занять із використанням технологій дистанційного навчання потрібно, можливо, приймати за

погодженням з органами батьківського самоврядування в кожному закладі загальної середньої освіти. Батьки учнів закладів загальної середньої освіти мають бути ознайомлені з процедурою формування розкладу уроків з використанням технологій дистанційного навчання, яка має відбуватися з урахуванням інтересів учнів, педагогічних працівників та батьків в синхронному та асинхронному режимах.

Педагогічним працівникам та батькам учнів потрібно забезпечити організацію освітнього процесу з використанням ІТ-технологій в закладах загальної середньої освіти в синхронному режимі таким чином, щоб учні та вчителі, використовуючи цифрові платформи для навчання, приділяли достатньо уваги для відпочинку та оздоровлення дітей. Відповідно батьки мають приділити увагу своїм дітям, які проходять навчання в асинхронному режимі, коли вони самостійно вивчають навчальний матеріал. Діти можуть вивчати такі матеріали у своєму власному темпі, але в межах встановленого розкладу уроків та термінів, встановлених учителем.

Перед педагогічними працівниками першочерговим завданням у роботі з батьками в умовах пандемії COVID-19 є створення широкої системи взаємодії, в тому числі через цифрові носії та технології, шляхом створення груп для онлайн-спілкування у мобільних додатках або через електронні платформи. Одним із видів такого спілкування можуть бути заочні батьківські збори як стандартні, так і нестандартні, тема яких залежить від інтересів учнів та їхніх батьків.

Список використаних джерел

1. Большинство украинцев негативно относятся к дистанционному обучению: опрос. *Я и Закон*. 2020. URL : <https://yaizakon.com.ua/bolshinstvo-ukraintsev-negativno-otnosyatsya-k-distantsionno-mu-obucheniyu-opros/>.
2. Формування онлайн-часу дитини. *Міністерство освіти і науки України*. 2020. URL : <https://www.facebook.com/UAMON/posts/4045316798828201>.
3. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України. *Міністерство освіти і науки України. Наказ від 22.05.2018. № 509*. 2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>.
4. Протиепідемічні заходи у закладах освіти на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19). *Головний державний санітарний лікар України. Постанова від 22.08.2020. № 50*. 2020. URL : <https://pedpresa.com.ua/203076-50-2.html>.
5. Цивільний кодекс України. *Верховна Рада України. Кодекс*. 16.01.2003. № 435-IV. 2003. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top>.
6. Правила знімання: коли потрібен дозвіл, а коли ні. *Міністерство юстиції України*. 2020. URL : https://minjust.gov.ua/m/pravila-znimannya-koli-potriben-dozvil-a-kolini?fbclid=IwAR0pdLpuIk7kEX6OM766HLcemnTMbV7AjYZB_MwdfXhHbho-GCrcjhJ3wFk.
7. Про повну загальну середню освіту. *Верховна Рада України. Закон України*. 16.01.2020. № 463-IX. 2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/463-20/conv>.
8. Про освіту. *Верховна Рада України. Закон України*. 05.09.2017. № 2145-VIII. 2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19>.
9. Степанов порадив батькам учнів не підписувати документів стосовно COVID-19 у школах. *Українські національні новини. Інформаційне агентство*. 2020.

URL : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1900939-stepanov-poradiv-batkam-uchniv-ne-pidpisyvati-dokumentiv-stosovno-covid-19-u-shkolakh>.

10. Деякі питання організації дистанційного навчання. *Міністерство освіти і науки України. Наказ від 08.09.2020. № 1115.* 2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>.

11. Щодо організації дистанційного навчання. *Міністерство освіти і науки України. Лист від 02.11.2020. № 1/9-609.* 2020. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-distancijnogo-navchannya>.

12. Корнійчук Л. С. Нестандартні форми батьківських зборів. *Класному керівнику усе для роботи.* 2009. № 9. С. 6–16.